

הטנקים הסובייטיים לא היו נחותים

במאמרו "כמה היבטים על מודיעין טכנולוגי" (מערכות 405, פברואר 2006) כותב ד"ר עזריאל לורבר שהטנקים הסובייטיים שהשתתפו במלחמת האזרחים בספרד לצד כוחות הממשלה היו נחותים מהטנקים ששלחו הגרמנים לפרנקו. זו קביעה הרחוקה מהאמת, ומציאות שדות הקרב בספרד הוכיחה אחרת

סא"ל (מיל) ד"ר עמיעד ברזר

לחלוטין שכוח האש של הטנקים הסובייטיים עלה בהרבה על כוח האש של הטנקים הגרמניים, והעובדה הזאת התבררה עד מהרה גם לכוחות המורדים בשדה הקרב. שתי התקפות של המורדים על מדריד שנערכו בינואר ובפברואר 1937 נבלמו באש השריוניות והטנקים הסובייטיים. מהאש הזאת נפגעו 28 טנקים גרמניים. בעקבות הקרבות האלה הורה מפקד השריון הגרמני והיועץ של פרנקו לענייני שריון, אוברסטלוטננט (סגן-אלוף) וילהלם ריטר פון תומה' לשריון הגרמני להימנע מלהיכנס לקרב עם טנקים סובייטיים כל עוד הדבר אפשרי. כמו כן הוא הבטיח פרס בסך 500 פזטות למי שיצליח ללכוד טנק T-26 במצב סביר.

נחיתות הטנקים הגרמניים הניעה את גרמניה לתגבר את המורדים בכמויות ניכרות של תותחי נ"ט 37 מ"מ, שהתברר כי היו יעילים וחדרו את הטנקים הסובייטיים מטווח של 900 מטר. השריון הגרמני החל לבלוט בשדה הקרב החל מיולי 1938, אולם ההתפתחות הזאת לא נבעה משינויים באיכויות הטנקים אלא מהצלחת המורדים להשיג שליטה באוויר וכתוצאה מהיחלשותם של כוחות הממשלה.

המועצות לעזרת כוחות הממשלה היו מסוג T-26 (כ-280 טנקים) ומיעוטם היו מסוג BT-5 (כ-50 טנקים). ה-T-26 היה טנק איטי יחסי, שנועד לסייע לחי"ר, ובעל שריון דק (6-13 מ"מ). יתרונו הגדול היה בחימושו העיקרי - תותח 45 מ"מ, שירה פגזים חודרי שריון ופגזים נפיצים. ה-BT-5 היה טנק מהיר יחסית, ועובי שריונו ותותחו היו כמו של ה-T-26.

**נחיתות הטנקים הגרמניים
הניעה את גרמניה לתגבר
את המורדים בתותחי נ"ט
37 מ"מ, שהיו יעילים וחדרו
את הטנקים הסובייטיים
מטווח של 900 מטר**

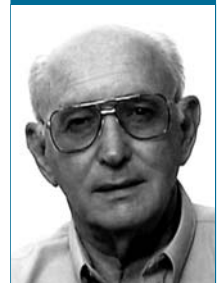
הטנקים ששלחה גרמניה לעזרת כוחות המורדים (כ-290) היו מהסוגים PzKpfw IB ו-PzKpfw IA שהיו חמושים בשני מקלעי MG-7.92. ייצור הטנקים האלה החל עם עליית היטלר לשלטון, והם שימשו לאימון ולרכישת ניסיון עד להצטיידות המתכננת בטנקים בינוניים. מהשוואת הנתונים הטכניים ברור

במאמרו של ד"ר עזריאל לורבר "כמה היבטים על מודיעין טכנולוגי", שהתפרסם במערכות האחרון (גיליון 405, פברואר 2006) נכתב: "התברר שהטנקים האלה [הטנקים הסובייטיים שלחו לעזרת כוחות הממשלה - ע"ב] היו נחותים מהטנקים ששלחו הגרמנים לפרנקו". (שם, עמ' 49). זו קביעה הרחוקה מהאמת, ומציאות שדות הקרב בספרד הוכיחה אחרת. אני מקווה שהיא לא הומצאה כדי לתמוך בחשיבות של איסוף המידע הטכנולוגי, שהוא עניין חשוב כשלעצמו, אלא שנפלה שגגה. בהמשך אציג כמה עובדות יסוד בנוגע לתכונות הטנקים שלחמו בספרד ובנוגע לתהליך פיתוחו של ה-T-34 בברית המועצות בעקבות המלחמה הזאת.

הטנקים במלחמת האזרחים בספרד

ככלל ניתן לומר שהמדינות שתמכו בכל אחד מהמחנות במלחמת האזרחים בספרד שלחו אליהם את הטנקים שהיו בשימוש בצבאותיהן שלהן באותה העת. רוב הטנקים ששלחה ברית

היסטוריון עמותת
השריון

ב-T-34 יושמו אפוא לקחים ברמה הטכנו-טקטית שהופקו בספרד ובמנצ'וריה, אך הוא כלל גם פיתוחים שנבעו מהערכות המתכננים הסובייטים בנוגע לתנאים שישררו בשדה הקרב העתידי

פיתוח ה-T-34

כאמור לעיל, הטנקים הסובייטיים עלו באיכותם על הטנקים הגרמניים בהתמודדות של טנק נגד טנק. מדוע הם הסיקו אפוא שעליהם לפתח טנקים מתקדמים יותר מהטנקים שהם הפעילו בספרד? לשאלה הזאת יש שתי תשובות: הניסיון המעשי שצברו הסובייטים בספרד ותורת השריון הסובייטית.

1. עצם השתתפותם של טנקים סובייטיים בלחימה איפשרה לאנשי השריון הסובייטים לעמוד על מגבלותיהם הטכניות. חשוב לזכור שהמלחמה בספרד הייתה הפעם הראשונה שבה נבחנו הטנקים הסובייטיים בשדה הקרב.

2. תפעול השריון הסובייטי בספרד היה משועבד לטקטיקה ולמבצעים אופרטיביים מקומיים, שבהם נדרשו הטנקים לסייע לחי"ר ולא לפעול לפי התורה הסובייטית – תורת המערכה העמוקה – שגרסה כי טנקים ישתתפו בקרב ההבקעה, הכיתור וההשמדה של כוחות האויב, ואילו טנקים מהדרג השני יהיו הכוח שינצל את ההבקעה לחדירה לעומק ולפעולה נגד עתודות האויב.

כבר במהלך המלחמה בספרד הסיקו יועצי השריון מברית המועצות שהתלוו לצבא הממשלה שצריך לשפר את המיגון הדק של הטנקים ולהגביר את מהירותם

כוחות יפניים שכללו בעיקר יחידות חי"ר. במהלך הלחימה נפגעו והוצתו טנקים סובייטיים רבים מפגיעת בקבוקי תבערה.² הלקח שהפיקו מכך הסובייטים היה כי יש לייצר טנקים שיהיו פחות דליקים, ובעקבות זאת הם החליפו את מנועי הבנזין בטנקי ה-BT-7 (שפעלו במערכה במנצ'וריה) במנועי דיזל. מאוחר יותר הותקנו מנועי דיזל גם בטנקי ה-T-34. מנוע הדיזל אכן פחות דליק ממנוע הבנזין, וכן התברר שיש לו יתרונות רבים אחרים.

ב-T-34 יושמו אפוא לקחים ברמה הטכנו-טקטית שהופקו בספרד ובמנצ'וריה, אך הוא כלל גם פיתוחים שנבעו מהערכות המתכננים הסובייטים בנוגע לתנאים שישררו בשדה הקרב העתידי. במילים אחרות: לא יהיה זה נכון לקבוע שה-T-34 הוא אך ורק פרי הניסיון שנצבר בהפעלת טנקים במלחמת האזרחים בספרד.

ברוח מאמרו של לורבר ניתן לשאול כיצד השפיעה הנחיתות של הטנקים הגרמניים – כפי שהתגלתה בספרד – על פיתוח הטנקים בגרמניה. התשובה היא שהדו"חות על מגרעות הטנקים הגרמניים בספרד ששלח פון תומה לא חידשו למתכננים הגרמנים מאומה. ללא קשר ללחימה בספרד עסקו הגרמנים כבר ב-1934 בפיתוחם ובתחילת ייצורם של טנקים נושאי תותחים (PzKpfw 3) וטנקים (PzKpfw 4). דעתם הייתה שהטנקים שנשלחו לספרד היו שלב ביניים לא מוצלח, ונחיתותם רק חיזקה את הערכתם שההשקעה בפיתוח הטנקים החדשים היא נכונה, ויש צורך להתמקד בייצורם.

הערות

1. וילהלם ריטר פון תומה מונה ב-1 בספטמבר 1942 למפקד הכוחות הגרמניים בצפון-אפריקה והיה ממלא מקומו של רומל (מפקד ארמיית השריון אפריקה, דהיינו המפקד של כל כוחות הציר בצפון-אפריקה). ב-4 בנובמבר 1942, בסופה של מערכת אל-עלמיין, נפל פון תומה בשבי הבריטים.
2. ראוי לציין שבמלחמת האזרחים בספרד נעשה בפעם הראשונה שימוש בבקבוקי תבערה נגד טנקים, אך היו אלה מקרים מעטים, בעוד שהיפנים, שהיה להם רק מעט נשק נ"ט, הרבו להשתמש בהם.

ואת כושר ניידותם. בתחילת 1938 נערכה פגישה בין גורמי תכנון סובייטיים למפקדי צבא, שבה נבחן הניסיון שנרכש בספרד והועלו הערכות בנוגע לאיומים הצפויים בעתיד. בפגישה הזאת הוחלט כי יש לתכנן טנק חדש שיחליף את ה-T-26 ואת ה-BT-5, והוגדרו הדרישות המבצעיות ממנו. למשל, שיהיה עמיד בפני תותחי נ"ט מתקדמים שיעלו על תותח הנ"ט הגרמני בקוטר 37 מ"מ, שחיימושו יכלול תותח בקוטר גדול יותר מאשר התותח המיושן בקוטר 45 מ"מ ושהמנוע שלו יהיה בעל הספק גדול יותר.

דעתם של הגרמנים הייתה שהטנקים שנשלחו לספרד היו שלב ביניים לא מוצלח, ונחיתותם רק חיזקה את הערכתם שההשקעה בפיתוח הטנקים החדשים היא נכונה, ויש צורך להתמקד בייצורם

ניסיון נוסף בתפעול טנקים קנו סובייטיים בלחימה המוגבלת נגד צבא יפן בגבול מנצ'וריה-מונגוליה (מאי-אוגוסט 1939). את ניצחונם במערכה הזאת הם השיגו עקב עדיפותם המכרעת בשריון: הסובייטים הפעילו במערכה הזאת כ-430 טנקים וכ-230 שריוניות נגד

